

Fylkesmannen i Hedmark

Miljøvern avdelingen
Postboks 4034, 2306 Hamar

Saksbehandler, innvalgstelefon
Steinar Østlie, 62 55 11 77

Vår dato 06.02.2013
Arkiv nr. 461.2
Vår referanse 2012/8898
Deres referanse

Revisjonsrapport

2013.001.R.FMHE

Ringsaker kommune,
Postboks 13
2381 Brumunddal

Revisjon ved Moelv og Nes renseanlegg, Ringsaker kommune

Dato for revisjonen: 28.-29.01.2013
Rapportnummer: 2013.001.R.FMHE
Saksnr.: 2012/8898

Kontaktpersoner ved kontrollen:

Fra Ringsaker kommune:
Asbjørn Tufto

Fra Fylkesmannen i Hedmark:
Steinar Østlie (revisjonsleder)

Resultater fra revisjonen

Denne rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under revisjon ved Moelv og Nes renseanlegg med tilknyttet avløpsnett, 28.-29.01.2013:

Ringsaker kommune har god og solid drift av avløpsanleggene. Vi ser spesielt positivt på at kommunen prioriterer fornyelse av ledningsnett og styrker innsatsen mot innlekking av fremmedvann. Fylkesmannen avdekket 2 avvik og 5 anmerkninger ved revisjonen:

- Mange prosedyrer er ikke oppdatert (*avvik*)
- Intern revisjon er ikke gjennomført siden 2004 (*avvik*)
- Rutiner for registrering og behandling av avvik kan forbedres
- En prosedyre for gjennomføring av kartlegging og vurdering av risiko mangler
- Utvalg av mål for ytre miljø er snevert beskrevet
- Utslipp fra avløpsnett kan gå lang tid før avdekkes
- Utslippsmengder beregnes ikke ved overløpsutslipp

Ringsaker kommune må sende en skriftlig bekreftelse innen **01.06.2013** på at avvikene er rettet. Kommunen bes også gjøre en vurdering av anmerkningene. Oppfølgingen etter revisjonen er nærmere beskrevet på side 3.

Med hilsen

Jørn Georg Berg e.f.
miljøverndirektør

Steinar Østlie
overingeniør (revisjonsleder)

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

1. Informasjon om Ringsaker kommune

Organisasjonsnr (underenhet): 864 950 582	Eies av: Ringsaker kommune
Besøksadresse: Furnesvegen 28	Telefon: 62 33 50 00
Bransjenr. (NACE-kode): 84.110	E-post: postmottak@ringsaker.kommune.no

Kontrollert anlegg

Navn: Ringsaker kommune/Moelv og Nes renseanlegg	Anleggsnr: 0412.0086.01 (Moelv)
Kommune: 0412 Ringsaker	Anleggsaktivitet: Avløpsnett/rensing
Fylke: Hedmark	Risikoklasse: 2
Tillatelse gitt: 13.11.2008	Tillatelse sist oppdatert:

2. Revisjonens omfang

Formålet med revisjonen var å vurdere om det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet fungerer tilfredsstillende. Fylkesmannen har blant annet undersøkt om:

- kommunens system for internkontroll er hensiktsmessig og dekkende
- aktiviteter utføres slik som beskrevet og uttalt
- kommunen når sine mål og driver sin virksomhet innenfor egne rammer og de rammene som myndighetene har satt

Revisjonen ble gjennomført ved

- å granske dokumenter
- å intervju sentralt plasserte personer i organisasjonen
- å verifisere (ved stikkprøvekontroll) at rutiner, prosedyrer og instruksjoner blir fulgt opp i praksis

Revisjonens tema:

- internkontroll
- risikovurdering, klimatilpasning og beredskap
- avløpsnett – drift, overløp og fornyelse
- renseanlegg
- vedlikehold
- utslippskontroll

Denne rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under revisjonen og gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av kommunens miljøarbeid eller miljøstatus.

Definisjoner

Avvik: Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Anmerkning: Et forhold som tilsynsetatene mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.

3. Oppfølging etter revisjonen

Kommunen plikter snarest å rette opp de avvikene som er beskrevet i denne rapporten. Kommunen bes også gjøre en vurdering av anmerkningene og aktuelle tiltak knyttet til disse. Vi ber om en skriftlig redegjørelse for tiltak og oppfølging av påpekte avvik og anmerkninger innen **01.06.2013**.

Dersom et avvik ikke kan lukkes eller et tiltak ikke kan avsluttes innen fristen, må det utarbeides en plan for videre framdrift.

Klageadgang

Pålegget om er gitt med hjemmel i forurensningsloven § 7. Avgjørelsen kan påklages til Klima- og forurensningsdirektoratet innen tre uker etter at rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

4. Gebyr for revisjonen

Ringsaker kommune er ved denne revisjonen plassert i gebyrsats 3 (jf. Fylkesmannens varselbrev datert 06.12.2012). Dette betyr at dere skal betale *kr. 81 100* i gebyr for den gjennomførte revisjonen. Faktura med innbetalingsblankett vil bli oversendt fra Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif).

Vedtaket om gebyr er hjemlet i forurensningsforskriftens § 39-8 om gebyr for revisjon (flerdagstilsyn). Gebyrets størrelse kan eventuelt klages inn til Klima- og forurensningsdirektoratet (jf. forvaltningsloven § 28). Klagefristen er tre uker fra rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

Fylkesmannen viser for øvrig til forurensningsforskriftens kapittel 39 om innkreving av gebyr til statskassen.

5. Offentlighet i forvaltningen

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten via Fylkesmannens postjournal og på www.norskeutslipp.no (jf. offentleglova).

Kopi av rapporten sendes også til:

- Hias IKS

6. Avvik

Vi fant følgende avvik under revisjonen:

Avvik 1:

Mange prosedyrer er ikke oppdatert

Avvik fra:

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften), §§ 4 og 5, andre ledd, pkt. 8.

Kommentarer:

Mange prosedyrer har ikke vært revidert eller oppdatert siden 2004. Som følge av det er enkelte prosedyrer mangelfulle eller feilaktige. Eksempler:

- Prosedyre "Lover og tilsynsmyndighet" inneholder henvisning til "forskrift om utslipp fra mindre avløpsanlegg, 2000". Denne ble opphevet i 2006.
- Prosedyrene inneholder også henvisninger til utslippstillatelsene fra 1993, disse ble også opphevet i 2006.
- I "Kvalitetsplan renseanlegg – generelt" omfatter disse henvisningene kontrollparametrene LOC og rensekravet K2, som ikke brukes lengre. Driftsparametre ved Moelv RA omfatter ikke lengre pH, som fortsatt står opplistet i prosedyren. I samme prosedyre er vist til slamforskriften, som er opphevet.
- I "Prosesstyring generelt" er vist til myndighetsgrense mellom kommunen og FM ved "anlegg tilknyttet 1000 pe", mens grensen går ved størrelse *tettbebyggelse* 2000 pe.
- Verken handlingsplan "Kjemikalieutslipp" eller "Eksterne varslingsrutiner ved uforutsette utslipp" har henvisning til 110-sentralen (brannvesenet) som varslingsinstans ved akutt forurensning. I beredskapsplanen for avløp og handlingsplan "Akutt forurensning" er det derimot vist til at 110-sentralen er varslingsinstans.

En del prosedyrer mangler en klar beskrivelse av aktivitet og hva som skal utføres, samt hvem som er ansvarlig for gjennomføring. Dette henger til dels sammen med at enkelte dokumenter beskriver anlegg eller tilstand, i større grad enn å være tradisjonelle prosedyrer. Enkelte prosedyrer mangler også tilsynelatende relevant innhold, for eksempel "2.4.5.12 – Innlekking og kapasitet".

Det er nå igangsatt et arbeid med å revidere prosedyrene for avløpssektoren. Noen prosedyrer ble revidert i november 2012. Dette arbeidet forventes å være fullført i løpet av 2013. I tilknytning til revisjonen utarbeidet kommunen en oversikt over status, feil og mangler i prosedyrene, samt status i forhold til krav i regelverk og tillatelse.

Avvik 2:
Intern revisjon er ikke gjennomført siden 2004

Avvik fra:

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften), § 5, andre ledd, pkt. 8.

Kommentarer:

Teknisk drift har de to siste årene gjennomført månedlige ledermøter, der internkontrollstatus har vært tema. Intern revisjon iht. forskriftens intensjoner er imidlertid ikke utført. Dette har bl.a. sammenheng med at Teknisk drift har manglet nøkkelkompetanse i sentrale posisjoner ved gjennomføring av viktige internkontrollrutiner og funksjoner knyttet til drift, vedlikehold og forvaltning av avløpsanleggene.

Internkontrollstatus og eventuell gjennomføring av interne revisjoner er ikke etterspurt av kommuneledelsen, og dette blir heller ikke rapportert i årsberetningen. Manglende gjennomføring av intern revisjon er registrert som avvik av kommunen 28.12.2012. I avviksrapporten påpekes at arbeidet med omlegging fra papirbaserte prosedyrer til elektronisk utgave i EQS har medført at intern revisjon har blitt nedprioritert.

Teknisk drift har satt fokus på og opprioritert disse områdene de siste årene. Bemanningen og ressursene er styrket, og det er berammet gjennomføring av intern revisjon i mars. Kommunen har utarbeidet en statusvurdering for samtlige prosedyrer som berører drift av avløpsanleggene, datert januar 2013.

7. Anmerkninger

Følgende forhold ble anmerket under revisjonen:

Anmerkning 1:

Rutiner for registrering og behandling av avvik kan forbedres

Kommentarer:

Det meldes få hendelser i avviksregisteret som berører ytre miljø, kun 4 siste toårsperiode. De fleste driftstekniske hendelser registreres som *driftsforstyrrelser* på eget skjema. Disse blir ikke behandlet som avvik i tillegg, med mindre hendelsene medfører ekstraordinære utslipp. Registrerte driftsforstyrrelser danner grunnlag for prioritering av tiltak i langsiktig handlingsprogram/økonomiplan. Enkelte hendelser kan bli varslet eksternt, men likevel ikke registrert som avvik. Rutiner for registrering av hendelser vil bli gjennomgått.

Avviksprosedurens beskrivelse av et avvik er relativt snever. Avvik er definert som forhold, materiale, komponenter eller utslipp som ikke oppfyller/kommer til å oppfylle spesifiserte krav (regelverk eller egne prosedyrer/instruksjoner). Dette eksemplifiseres som ekstraordinære utslipp, feilaktige prosedyrer og instruksjoner, samt mangelfull opplæring/kunnskap. Hendelser som påvirker kvaliteten på rensed avløp kan av noen bli oppfattet som avvik.

Uønskede hendelser i sin alminnelighet, publikumsklager, eksternt støy og lukt blir i utgangspunktet ikke registrert som avvik. *Tilløp* til avvikshendelser skal registreres. Det er

relativt ensartet oppfatning i organisasjonen om hva som skal registreres som avvik. Dette er i liten grad regelmessig tema ved driftsmøter, men enkeltsaker kan bli diskutert.

Den som blir satt ansvarlig for oppfølging og lukking av avvik vil normalt bli underrettet om dette, men det er i dag ingen slik systematisk rutine. EQS har mulighet for at ansvarlig blir varslet direkte og automatisk via e-post. Det er ønskelig i organisasjonen at denne løsningen tas i bruk.

Det framgår ikke av oversikten over registrerte avvik om disse er relatert til vann eller avløp. Det er påkrevet å åpne hvert enkelt avvik, der dette framgår av beskrivelsene. Bedre sorteringsmuligheter bør tilrettelegges.

Anmerkning 2:

En prosedyre for gjennomføring av kartlegging og vurdering av risiko mangler

Kommentarer:

Det er utarbeidet en prosedyre ”3.4.00 – Generelt om ROS-analysen”. Dette er egentlig en statusbeskrivelse av situasjonen per desember 2012, med beskrivelse av prosjektarbeid for utarbeidelse av en overordnet og helhetlig ROS-analyse.

Det bør foreligge en prosedyre som på generelt grunnlag beskriver hvordan ROS-analyser skal utføres og hvordan videre vurdering og behandling av risikoforhold skal foretas, samt hvor ofte eller når kartlegging og vurdering skal gjentas. Prosedyren bør også plassere ansvar for gjennomgangen. ROS-analysen bør resultere i en prioritert tiltaksplan, basert på risikoprodukter og eventuelt øvrige vurderinger.

Ved revisjonen er forslag til ”Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse”, versjon 0.7, gjennomgått. Denne er foreløpig ikke formelt vedtatt. Analysen synes å omfatte de viktigste og mest relevante risikoforhold som berører forurensningsmessige påvirkninger.

Gjeldende ROS-analyser og tilhørende handlingsplaner omfatter i hovedsak nødvendige data og opplysninger, det savnes i enkelte tilfeller beskrivelse av ansvar for gjennomføring.

Anmerkning 3:

Utvalg av mål for ytre miljø er snevert beskrevet

Kommentarer:

Resultatmål for ytre miljø på styringskort i ”blå bok” er kun knyttet til overholdelse av utslippskravene. Dette er klart det viktigste målkravet sett fra myndighetens side, og er vidtrekkende og omfattende når alle forskriftskrav for avløpssektoren legges til grunn. Likevel kunne kommunen vurdere å fastsette flere og mer spesifikke resultatmål, for eksempel knyttet til maksimal fremmedvannsmengde, sanering/fornyelsestakt, energibruk/-gjenvinning, slamkvalitet, eventuelt også kvalitative mål for lukt og støy m.m.

Anmerkning 4:

Utslipp fra avløpsnettets kan gå lang tid før avdekkes

Kommentarer:

Ifølge utslippstillatelsen skal driftsstanser som medfører utslipp avdekkes og utbedres innen 24 timer etter at de oppstår. Ledningsnettets har 6 felleskummer, der overløpsutslipp kan forekomme ved tilstoppinger eller stor tilrenning. Disse har månedlig tilsyn i forbindelse med ”kloakkrunden” (tilsyn med problemløsninger og -kummer). Teoretisk kan et utslipp pågå opp til en måned, hvis det ikke avdekkes på annen måte.

Utslipp kan i noen grad avdekkes ved systematisk analyse og vurdering av pumpedata og hydrauliske trendkurver for tilførsler. Det er ikke tallfestet kriterier eller grenseverdier for avvikende pumpeverdier, der nærmere undersøkelser må foretas for å verifisere om utslipp eller alvorlige funksjonsfeil er inntrådt på nettet. Slike vurderinger er i stor grad basert på skjønn og erfaring. Fastsettelse av grenseverdier for normalt/akseptabelt avvik i pumpemengde eller hydraulisk strømningsmengde på et ledningsstrek kan i praksis være komplisert, ettersom mengde kan variere som følge av svingninger i påslipp (bedrifter) og av avrenningssituasjonen ved varierende nedbør og snøsmeltning.

Overføringsledninger i sjø og vassdrag kan være særlig sårbare og ha stort skadepotensial ved lekkasjer eller ledningsbrudd. Spesielt kan skader vinterstid med islagte resipienter være komplisert å utbedre. Det er viktig at eventuelle utslipp avdekkes så raskt som mulig, i tillegg til at videre beredskapstiltak er tilstrekkelig gode og effektive.

Flere av sjøledningene i kommunen har installert elektromagnetiske målere både ved inn- og utløp, slik at det er teknisk tilrettelagt for sammenligning av hydrauliske måledata gjennom ledningene, og for å påse at like store mengder passerer inn og ut av ledningene. Kommunen bør etablere gode rutiner for å følge måledata for pumpeledningene, med sikte på raskt å avdekke eventuelle lekkasjer ved avvikende verdier. Det bør også settes alarmverdier for avvikende pumpeverdier.

Anmerkning 5:

Utslippsmengder beregnes ikke ved overløpsutslipp

Kommentarer:

Iht. utslippstillatelsen skal overløpsmengde måles eller beregnes på grunnlag av registrert driftstid i overløp på nettet. Flere pumpestasjoner er teknisk tilrettelagt for mengdemåling, men Moelv pumpestasjon er eneste stasjon der mengdemåling blir utført. I de øvrige pumpestasjonene registreres overløpsdrift i tid og antall ganger. For nye avløpspumpe-stasjoner er v-profil og mengdemåling standard. Tidligere ble overløpsmengde satt til 50 % av tilrenningen i den tidsperioden overløpsdrift er registrert. Det er konkludert med at dette gir så vidt store feil ved mengdeberegningen at det nå er gått bort fra å rapportere og bruke data for utslippsmengder fra overløpsdrift.

Selv om beregninger av utslippsmengder på nettet er beheftet med stor usikkerhet, bør det tilstrebes å foreta slike beregninger, på basis av de beste og sikreste forutsetningene som er mulig.

8. Andre forhold

Kommunen har startet prosjektet ”Økt fokus på avløp”, som er en videreføring og videreutvikling av ”Drep innlekk”. Dette omfatter følgende tiltak:

- Deltakelse i Norsk Vanns ”Bedre VA” fra 2012.
- Prioritering av 3 satsingsområder med egne prosjektbeskrivelser:
  - Fornyelse av avløpsnett.
  - Tilsyn av ikke-selvrensende ledninger og kummer (kloakkrunden).
  - Driftoptimalisering av renseanlegg.
- Prioritering av arbeidsoppgaver for ingeniør for ledningsnett og driftsingeniør for renseanlegg for økt kvalitet, koordinert innsats og fokus på helheten mellom avløpsnett og renseanlegg.

Ett av prioriteringspunktene er økt fokus ledningsnett og høyere prioritering reduksjon av fremmedvann. Det skal opprettes flere målepunkter på nettet, for å sikre bedre oversikt og kontroll hydraulisk funksjon på enkeltstrekninger og områder. Sanerings- og fornyingstiltak vil bli prioritert ut fra registrerte driftsforstyrrelser, hydraulisk funksjon, alder. Problemstrekninger og –kummer følges i dag opp med tilsyn hver 14.dag (kloakkrunden). Kommunen vurderer om status, observasjoner og utførte arbeid i større grad bør dokumenteres systematisk.

Fett utgjør et stort og økende driftsproblem, med mange små påslippskilder fra husholdninger.

Det er lagt opp til økning i budsjettammen til saneringstiltak for hvert år, men tiltakene kan bli utsatt og beløpene omberammet dersom andre tiltak blir vedtatt gjennomført i stedet. I det senere har dette omfattet både nyanlegg og tiltak ved renseanlegg.

Det gjennomføres årlig kontroll med utslipp fra overløp til bekker. I Brumunddal har undersøkelsen ikke vært utført en del år, men blir tatt opp igjen nå. Undersøkelsen utføres av fagarbeidere og registrerer kvalitative og visuelle indikasjoner på at utslipp har funnet sted (forekomst av avløpssøppel).

9. Gjennomføring

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

Formøte 17.12.2012:

Forberedende møte for planlegging av kontrollen.

Åpningsmøte 28.01.2013:

Informasjon om gjennomføring av kontrollen.

Samtaler og verifikasjoner 28.-29.01.2013:

6 personer deltok i samtaler med Fylkesmannen. Det ble foretatt befarings ved Moelv renseanlegg.

Sluttmøte 04.02.2013:

Oppsummering med presentasjon av resultatene i form av avvik og anmerkninger.

Deltagere ved revisjonen:

Følgende personer fra Ringsaker kommune har deltatt på formøte/åpningsmøte, samtaler og sluttmøte:

Navn	Funksjon/stilling	For- møte	Åpnings- Møte	Samtale	Slutt- møte
Per Even Johansen	RE-leder teknisk drift	x	x	x	x
Tor Simensen	Ass. RE-leder, tekn.drift	x	x		x
Asbjørn Tufto	Avd.leder, vannv./renseanl	x	x	x	x
Ulf Fahle Karlsen	Avd.leder, veg/ledninger/park	x	x	x	x
Ulf M. Hermansen	Kommunalsjef		x		x
Torgeir Dynna	Seksjonsleder, veg/ledn./park		x	x	
Geir B. Martinsen	Seksjonsleder, vann/avløp		x	x	
Brede Haugseth	Systemkoordinator		x	(verifik.)	x
Mari Østvold	Driftsing. vann/avløp		x	(verifik.)	
Tor Sveen	Formann veg/ledninger nord		x	x	
Jan Erik Martinsen	Driftsoperatør Moelv RA		x	(verifik.)	

Fylkesmannen revisjonsgruppe:

Steinar Østlie, revisjonsleder

Anne-Mette Nordbak, revisor

10. Dokumentunderlag

Dokumentunderlaget for kontrollen var:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Forskrift om begrensnig av forurensning (forurensningsforskriften).
- Forskrift om begrensnig i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter
- Kommunens egen dokumentasjon knyttet til den daglige driften og til forhold av betydning for helse/miljø/sikkerhet
- Utslippstillatelse fra Fylkesmannen i Hedmark, datert 13.11.2008.